

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. *Pretnje i pritisci*

1.1. Srpska napredna stranka, vodeća stranka nove vladajuće koalicije u Srbiji, objavila je tokom avgusta čitavu seriju saopštenja, kojima je optužila pojedine medije da su „pod kontrolom bivšeg režima“, da su „partijski mediji“ koji „falsifikuju stvarnost u Srbiji“, da nastavljaju „politiku podrške bivšem režimu“, da su „poslušnički mediji“ Demokratske stranke, da šire „beskrupulozne laži“, da se služe „najneverovatnijim neistinama“, da iznose „notorne laži i neistine“, da „svakodnevnim lažima i brutalnim izmišljotinama“ poturaju tezu da su „u novoj vlasti ubice i nesposobni ljudi“. Prvo iz serije saopštenja objavljeno je 4. avgusta i u njemu Srpska napredna stranka demantuje pojedine informacije o novopostavljenom šefu Bezbednosno-informativne agencije, Nebojši Rodiću. Samo tri dana kasnije, Srpska napredna stranka iznosi optužbe na račun radija i televizije B92, povodom objavljivanja informacije o imenovanjima u Ministarstvu unutrašnjih poslova, kao i o tome da će Vladimir Vukčević biti smenjen sa funkcije tužioca za ratne zločine. Informacija o planiranoj smeni Vladimira Vukčevića je ubrzo demantovana, i B92 je demanti odmah objavio. Nešto kasnije, 31. avgusta, na udaru se našao dnevni list „Blic“, a sve povodom informacija o imenovanju Dejana Carevića za šefa kabineta ministra pravde, Nikole Selakovića. „Blic“ je objavio da je Dejan Carević, krajem devedesetih godina prošlog veka, radio u Šestom odeljenju Službe državne bezbednosti Srbije, koje se dovodi u vezu sa političkim atentatima, budući da je šef tog odeljenja, Ratko Romić, osuđen na sedam godina zatvora za učešće u pripremi atentata na Vuka Draškovića u Budvi 2000. godine.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da je javno informisanje slobodno, da niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja, nijednim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, a posebno da ne sme da vrši bilo kakav pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Kontinuirano optuživanje medija za laži, neistine, izmišljotine, falsifikovanje stvarnosti, poslušništvo i podršku bivšem režimu, posebno u situaciji u kojoj dolazi od vodeće stranke vladajuće koalicije, nesumnjivo predstavlja uticaj podoban da kod medija dovede do autocenzure i izbegavanja izveštavanja o pojedinim temama. Izbegavanje izveštavanja o temama o kojima javnost ima interes da zna, a kadrovska rešenja nove vlasti svakako jesu takva tema.

kreiralo bi situaciju u kojoj mediji bivaju lišeni svoje važne, kontrolne funkcije u društvu. Zakon o javnom informisanju, inače, sadrži odredbe koje se tiču položaja nosilaca državnih i političkih funkcija, kao i državnih organa, u odnosu na informacije koje se o njima objavljuju u javnim glasilima. Ove odredbe se oslanjaju na praksu Evropskog suda za ljudska prava u primeni člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Taj sud je u čitavom nizu svojih presuda, od kojih je verovatno najpoznatija ona u slučaju Lingens protiv Austrije, iz 1986. godine, našao da mediji, ne samo da imaju zadatak da prenose informacije i ideje o političkim i drugim pitanjima u oblastima od javnog interesa, već i javnost ima pravo da ih prima. Prema Sudu, sloboda štampe pruža javnosti jedno od najboljih sredstava za upoznavanje sa idejama i stavovima političkih lidera i stvaranje mišljenja o tim idejama i stavovima. Stoga su granice prihvatljive kritike šire kada je reč o političaru kao takvom, nego kada je reč o privatnom licu. Za razliku od ovog poslednjeg, onaj prvi se neizbežno i svesno izlaže podrobnom ispitivanju svake svoje reči i postupka od strane novinara i široke javnosti, i prema tome mora da pokaže veći stepen tolerancije. Slično kao sa kritikom pojedinačnih političara, i mogućnost generalne kritike vlade zbog odluka koje donosi, uključujući i odluke o razrešenjima i imenovanjima određenih lica unutar administracije, predstavlja važno polje slobode izražavanja, važan mehanizam koji je preduslov kontrole vlasti od strane javnog mnjenja i javnosti. Iako navedena saopštenja potenciraju, deklarativno, i na „poštovanju apsolutne slobode informisanja“, kao i na tome da „Srpska napredna stranka nema ništa protiv bilo kakvog pisanja“, više je nego očigledno da ona, u delovima u kojima ne ukazuju na eventualne činjenične greške u izveštavanju, već dovode u pitanje i samo pravo medija da procese u društvu analiziraju u svetlu radnih biografija lica koja nova vlast imenuje na važne pozicije u državnoj administraciji, te posebno u svetlu funkcija koje su ista ta lica vršila u vreme nedemokratskog režima Slobodana Miloševića, predstavljaju neprihvatljivo mešanje i ograničavanje slobode izražavanja, zajemčene i Ustavom i ratifikovanom Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

1.2. Novinska agencija „Beta“ prenela je da je ekipa regionalne televizije Šabac fizički napadnuta tokom izveštavanja sa Seoskih olimpijskih igara u Prnjavoru kod Šapca, a da je novinarka Marija Damnjanović u napadu zadobila povrede lica. Incident se dogodio u nedelju, 26. avgusta, u popodnevnom časovima i nije direktno povezan sa samim takmičenjem. Prema navodima očevidaca i ekipe TV Šabac, novinarku i snimatelja napao je R. K. (35), koji je neposredno nakon toga i priveden. On je prvo vređao novinarku, a zatim i fizički napao snimatelja Zorana Milutinovića, dok je Mariju Damnjanović udario pesnicom u lice. Novinarka TV Šabac izjavila je za S media portal da je nepoznati čovek počeo da je vređa iz čista mira i naziva pogrđnim izrazima. „Moj kolega mu je rekao da nije u redu da se tako ponaša, i onda je čovek potrčao prema nama. Kolegu je počeo da davi, mene je udario pesnicom u predelu brade“,

rekla je Marija Damnjanović. Mediji su preneli da je policija protiv napadača podnela prekršajnu prijavu zbog remećenja javnog reda i mira, a da je o slučaju obavешteno i nadležno javno tužilaštvo u Šapcu i viši javni tužilac, koji treba da odluče da li će se protiv napadača voditi krivični postupak.

Napad na ekipu televizije Šabac još jedan je u nizu napada koji svedoče o ugroženosti novinara, ali i o tome da napadi na novinare često ne nailaze na nepodeljenu osudu i suprotstavljanje građana. Marija Damnjanović tvrdi da niko nije prišao da pomogne snimatelju i njoj, iako je do napada došlo na javnom mestu, i iako je bilo puno očevidaca. U konkretnom slučaju biće interesantno i da li će konkretan napad biti kvalifikovan samo kao prekršaj, ili pak kao krivično delo. Naime, Zakonom o javnom redu i miru, propisana je prekršajna odgovornost za one koji svađom ili vikom remete javni red i mir ili ugrožavaju bezbednost građana, za šta je propisana kazna zatvora do 20 dana. Istim Zakonom, za slučaj u kome se ugrožava spokojstvo građana ili remeti javni red i mir, vređanjem ili zloupotrebom drugog, vršenjem nasilja nad drugim, izazivanjem tuče ili učestvovanjem u njoj, propisana je takođe kazna zatvora do 60 dana. Krivičnim zakonikom, za nasilničko ponašanje, koje se definiše kao značajnije ugrožavanje spokojsva građana ili teže remećenje javnog reda i mira grubim vređanjem ili zlostavljanjem drugog, vršenjem nasilja prema drugom, izazivanjem tuče ili drskim ili bezobzirnim ponašanjem, propisana je kazna zatvora do tri godine. U težem slučaju, kada je nasilničkim ponašanjem nekom licu nanesena laka telesna povreda ili je došlo do teškog ponižavanja građana, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina. Kvalifikacija u konkretnom slučaju zavisice prevashodno od ocene da li napad na novinarsku ekipu predstavlja značajnije ili manje značajno ugrožavanje spokojsva građana, odnosno teže ili pak manje teško remećenje javnog reda i mira. Ocena koju nadležni o tome budu doneli, govoriće koliko o samom ovom slučaju, tako i o tome da li se novinari, mediji i medijski poslenici uvažavaju i kakav ugled uživaju u srpskom društvu.

1.3. Dnevni list „Kurir“ objavio je da je Marijan Rističević, predsednik Napredne seljačke stranke, poznat i kao učesnik rialiti šoua „Farma“, neuspešni predsednički kandidat na izborima za predsednika Republike 2004. i 2008. godine, i narodni poslanik koji je u aktuelni saziv Narodne skupštine Republike Srbije ušao na listi koalicije okupljene oko vladajuće Srpske napredne stranke, telefonom najgrublje vređao novinara „Kurira“ zbog teksta objavljenog 24. avgusta, u kome piše da je direktor firme, koja je u vlasništvu Rističevićeve supruge, osumnjičen za utaju poreza. „Kurir“ tvrdi da je od Rističevića tražio komentar policijskog saopštenja - da je, zbog sumnje da je utajio 39 miliona dinara, podneta krivična prijava protiv direktora preduzeća, čiji je većinski vlasnik, prema podacima Agencije za privredne registre, Rističevićeva supruga Javorka. „Kurir“ dalje tvrdi da je Rističević, nakon što je telefonom vređao novinara i pretio

tužbom, poslao i pisani demanti u kome tvrdi da je njegova supruga prodala udeo u firmi, da o toj činjenici svedoči ugovor overen u sudu, te da je kupac bio u obavezi da prenos udela registruje u Agenciji za privredne registre.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da niko ne sme da vrši bilo kakav pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Preteći telefonski pozivi i najgrublje uvrede upućene novinaru, svakako predstavljaju zabranjeni pritisak. Ono što ovu stvar čini ozbiljnom je i činjenica da pretnje dolaze od osobe koja je narodni poslanik. Narodni poslanici, u skladu sa Zakonom o javnom informisanju, imaju određene obaveze u odnosu na javno informisanje, uključujući i obavezu da pokažu viši stepen tolerancije prema kritičkim tekstovima u odnosu na obične građane, kao i obavezu da informacije o svom radu učine dostupnim za javnost. Činjenica da se u konkretnom slučaju informacija nije odnosila na rad Marijana Rističevića kao narodnog poslanika, već na krivični postupak iniciran protiv direktora firme čiji je formalni vlasnik njegova supruga, nikako ne može da opravda pretnje i uvrede upućene novinaru. Marijan Rističević, inače, već vodi jedan spor protiv „Kurira“. Tužba je podneta u junu 2011. godine, a Rističević u tom sporu od „Kurira“ traži naknadu štete u iznosu od 1.500.000,00 dinara.

2. Sudski postupci

2.1. Na osnovu člana 112. tačka 7 Ustava Republike Srbije, kojim je predviđeno da je predsednik Republike nadležan da daje pomilovanja, člana 110. Krivičnog zakonika, kojim je predviđeno da se pomilovanjem poimenično određenom licu daje potpuno ili delimično oslobođenje od izvršenja kazne, i člana 1. Zakona o pomilovanju, kojim je predviđeno da pomilovanje za krivična dela propisana zakonima Republike Srbije daje predsednik Republike, predsednik Republike Srbije, Tomislav Nikolić, potpisao je 3. avgusta odluku o pomilovanju novinara Lasla Šaša. U saopštenju iz kabineta predsednika Nikolića, navodi se da je on predlog o pomilovanju Lasla Šaša potpisao u uverenju da je pravo na slobodu mišljenja jedno od osnovnih civilizacijskih tekovina i da je stoga neprimereno da novinar Laslo Šaš služi kaznu zatvora od 150 dana samo zato što je izneo svoje mišljenje, što je takođe protivno svim evropskim standardima i međunarodnim konvencijama. Laslo Šaš je istog dana, oko 14 časova, pušten na slobodu iz Okružnog zatvora u Subotici. On se zahvalio svim kolegama i novinarskim udruženjima što su ga podržali. Šaš se nekoliko dana kasnije i lično zahvalio predsedniku na pomilovanju. Nikolić je tom prilikom istakao da je pomilovanje Lasla Šaša početak borbe za slobodu mišljenja u Srbiji kao osnovne civilizacijske tekovine.

O slučaju Lasla Šaša pisali smo u svom prethodnom izveštaju, a ovde ćemo samo podsetiti da je on 20. jula bio upućen na izdržavanje kazne zatvora zbog presude Osnovnog suda u Subotici, potvrđene presudom Apelacionog suda u Novom Sadu, kojom je zbog krivičnog dela uvrede kažnjen novčanom kaznom od 150.000,00 dinara. Ova kazna zamenjena je rešenjem Osnovnog suda u Subotici kaznom zatvora u trajanju od 150 dana, zbog neplaćanja novčane kazne u ostavljenom roku. Šaš je kažnjen po privatnoj krivičnoj tužbi vođe mađarskog desnog ekstremističkog pokreta „64 Županije“, Lasla Torockaja, zbog svog teksta koji je kao pismo čitaoca objavljeno 24. aprila 2007. godine u dnevnom listu Magyar Szó. Laslo Šaš je novinar koji je svojevremeno sarađivao sa listovima na mađarskom jeziku Magyar Szó iz Novog Sada i Hét Nap iz Subotice. U spornom tekstu, izneo je kritiku delovanja Lasla Torockaja kao ekstremnog desničara. Slučaj Lasla Šaša potvrdio je neophodnost da se u Srbiji dekriminalizuju uvreda i kleveta. Predlog Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, koji predviđa dekriminalizaciju uvrede i klevete, prethodna vlada je uputila Skupštini Srbije na usvajanje 31. januara ove godine. Međutim, Narodna skupština nije stigla da ga usvoji do svog raspuštanja pre majskih izbora ove godine, a nova vlada ga je povukla iz procedure.

2.2. Apelacioni sud u Beogradu pravnosnažno je preinačio prvostepenu presudu, kojom je novinar nedeljnika „Vreme“, Miloš Vasić, bio obavezan da advokatu Biljani Kajganić isplati 350.000 dinara na ime naknade štete za pretrpljene duševne bolove usled povrede časti i ugleda, i odbio tužbeni zahtev u celosti. Biljana Kajganić je Vasića tužila zbog teksta iz septembra 2004. godine, u kome je on objavio transkript njenih presretnutih razgovora sa Dejanom Milenkovićem Bagzijem. Milenković je u to vreme bio u bekstvu u Grčkoj, budući da je u Srbiji bio optužen za saučesništvo u ubistvu premijera Zorana Đinđića, a iz objavljenih transkripata proizilazi da mu je Biljana Kajganić savetovala da se preda, pošto mu je, navodno, kao branilac, u dogovoru sa političkim i obaveštajnim vrhom Srbije obezbedila poseban status, ukoliko za nerazjašnjeno ubistvo Momira Gavrilovića optuži Ljubišu Buhu, zaštićenog svedoka u procesu protiv „zemunskog klana“.

Presuda Apelacionog suda u Beogradu predstavlja još jednu bitnu pobedu za medijske profesionalce u Srbiji, te još jednu potvrdu prakse ovog suda koji u poslednje vreme podiže standarde zaštite slobode izražavanja u zemlji. O nekim od tih značajnih presuda Apelacionog suda u Beogradu pisali smo u svojim ranijim izveštajima. Po nalaženju Apelacionog suda u ovoj konkretnoj stvari, tuženi je kao novinar i autor teksta, u istom izneo informacije za koje je verovao da su istinite, a koje se odnose na događaje i ličnosti o kojima javnost ima interes da zna, jer su bile u vezi sa krivičnim postupkom vođenim protiv lica optuženih za ubistvo premijera

Republike Srbije. Objavljivanje informacija, nalazi dalje Apelacioni sud, nije bilo usmereno na povredu časti i ugleda Biljane Kajganić, već je bilo usmereno na pitanje od javnog interesa, zbog čega je tužba kojom je ona tražila da se Miloš Vasić obaveže da joj naknadi nematerijalnu štetu zbog povrede časti i ugleda, neosnovana. Po nalaženju suda, ove informacije mogle su se slobodno objavljivati bez obzira na način na koji su pribavljene i ne predstavljaju informacije čije je objavljivanje, u skladu sa Zakonom o javnom informisanju, zabranjeno, a odgovor Biljane Kajganić na njih je bio takođe objavljen u skladu sa pravilima koja Zakon propisuje za objavljivanje odgovora. Apelacioni sud je podsetio da uslov za odgovornost novinara za naknadu štete prouzrokovane objavljivanjem informacije predstavlja i krivica, pri čemu je teret dokazivanja novinarske krivice na oštećenom, u konkretnom slučaju na Biljani Kajganić, što ona u postupku nije dokazala. Takođe, po Apelacionom sudu, na Biljani Kajganić je bilo da dokaže da je u ovom slučaju bila zanemarena novinarska pažnja. Dužna novinarska pažnja, po sudu, u konkretnom slučaju nije bila zanemarena, imajući u vidu da je Miloš Vasić izvršio proveru informacija koje su mu saopštene, a činjenica da nije lično kontaktirao Biljanu Kajganić ne predstavlja presudni razlog za donošenje drugačije odluke. Na kraju, Apelacioni sud nalazi da u konkretnom slučaju, legitimni interes javnosti da bude informisana o činjenicama i događajima koji su u vezi sa krivičnim postupkom koji se vodio protiv učinilaca krivičnog dela ubistva visokog državnog funkcionera – premijera, pretežu nad interesom zaštite časti i ugleda lica koje se pojavljuje kao branilac okrivljenog u tom postupku. Ovo tim pre što, kako sud smatra, objavljene informacije nisu usmerene na ličnost ili profesionalnu delatnost Biljane Kajganić kao advokata, već na događaje koji bi mogli imati uticaja na tok krivičnog postupka za ubistvo premijera Republike Srbije. Sa iznetog, sud je našao da nisu ispunjeni uslovi iz člana 10, stav 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, da bi se tužiocu u konkretnom slučaju dosudila naknada štete. Ova presuda ukazuje na neke od tipičnih propusta koje prvostepeni sudovi prave u medijskim sporovima. Prvo, Zakon o javnom informisanju, kada govori o dužnoj novinarskoj pažnji, kaže da je to pažnja primerena okolnostima. Prvostepeni sudovi u medijskim sporovima isuviše često su ovaj standard cenili apstraktno, propuštajući da ga upodobe objektivnim okolnostima u kojima novinari, u trci sa vremenom i imajući u vidu činjenicu da su vesti „kvarljiva roba“, rade. Drugo, Zakon o javnom informisanju propisuje da se ideje, informacije i mišljenja o pojavama, događajima i ličnostima o kojima javnost ima opravdani interes da zna, u javnim glasilima objavljuju slobodno, osim kada je drugačije određeno zakonom, i bez obzira na način na koji je pribavljena informacija. Prvostepeni sudovi isuviše često su insistirali na načinu na koji je informacija pribavljena, zanemarujući okolnost da je on, po pravilu, irelevantan za samo pravo na objavljivanje i odgovornost novinara. Ovo tim pre, ako se ima u vidu da je odgovornost novinara, urednika i osnivača medija za štetu, shodno Zakonu o javnom informisanju, isključena, čak i ako je informacija neistinita ili nepotpuna, u slučaju kad je ona verno preneti iz sudskog postupka ili iz dokumenta nadležnog državnog

organa. Na kraju, iako je Zakonom propisano da novinar nije dužan da otkrije podatke u vezi sa izvorom informacije, osim ako se podaci odnose na krivično delo, odnosno učinioca krivičnog dela za koje je zaprećena kazna zatvora najmanje pet godina, prvostepeni sudovi u medijskim sporovima često su pozivanje novinara na svoje pravo da štite izvor informacije, sankcionisali kao odsustvo dužne novinarske pažnje (budući da zaštićeni izvor ne može da potvrdi da su sporne informacije od strane novinara zaista proveravane). U ovoj konkretnoj presudi, Apelacioni sud je pokazao da takav logički sled nije, niti ispravan, niti jedini moguć, uvaživši istovremeno i pravo novinara da štiti izvor informacije, ali i prihvativši da je on postupio sa dužnom novinarskom pažnjom. Ostaje jedino da se nadamo da će ovakva odluka Apelacionog suda uticati i na drugačiju praksu prvostepenih sudova, te da ćemo moći da citiramo i više prvostepenih presuda koje podižu standarde zaštite slobode izražavanja u Srbiji.

2.3. Radio televizija Srbije objavila je prilog o novinarki Milijani Stojanović iz Paraćina, koja je pre četiri godine pisala o slučaju mogućeg zlostavljanja deteta od strane majke, i propusta tužilaštva da blagovremeno pokrene istragu. Ovih dana novinarka je dobila presudu po kojoj je dužna da zbog klevete tadašnjeg opštinskog tužioca plati 30.000 dinara. Da sve bude još tragičnije, nesrećno dete je u januaru pronađeno mrtvo, a pre mesec i po, prvostepenom presudom majka je proglašena krivom za zanemarivanje deteta, čiji je organizam bio iscrpljen dugotrajnim gladovanjem. U spornom tekstu, kako prenosi RTS, Milijana Stojanović pozvala se na lekarske nalaze, službenu belešku opštinskog tužioca i anonimnu krivičnu prijavu radnika Centra za socijalni rad. U anonimnoj prijavi pisalo je da je, oktobra 2007. godine, socijalna radnica zatekla dete sa jastučnicom preko glave, polomljenom rukom i podlivima. Povrede je potvrdio i nalaz lekara, te je slučaj prijavljen policiji i tužilaštvu. Opštinski tužilac pokreće istragu tek godinu dana kasnije i, potom, tuži novinarku zbog teksta u jednom dnevnom listu. Dve oslobađajuće presude Osnovnog suda u Paraćinu, Apelacioni sud u Kragujevcu je ukinuo, odnosno preinačio u korist tužioca, koji je u međuvremenu napredovao i sada radi u Višem tužilaštvu.

Krivični zakonik klevetu definiše kao iznošenje ili pronošenje nečeg neistinitog za drugog, što može škoditi njegovoj časti ili ugledu. Autori ovog izveštaja nisu bili u prilici da izvrše uvid u sudski spis, ali na osnovu priče koju su preneli mediji, ne može se izvući zaključak o tome šta je neistinito u konkretnom slučaju moglo biti preneto. Naime, da bi uopšte postojala kleveta, neophodno je da postoji netačan činjenični iskaz. U konkretnom slučaju, po vesti koju je RTS objavio, proizilazi da je novinarka u konkretnom slučaju činjenične navode iznosila citirajući službenu dokumentaciju, odnosno lekarske nalaze, službene beleške i prijavu radnika Centra za socijalni rad. Ukoliko je tekst i sadržao kritiku rada tužilaštva koje je propustilo da

blagovremeno pokrene postupak i zaštiti nesrećno dete, ta kritika nije mogla biti kleveta, pošto ona ne bi predstavljala činjenični iskaz, već vrednosni sud, te se uopšte ne bi radilo o krivičnom delu klevete, već eventualno o nekom drugom krivičnom delu, odnosno, konkretno, o uvredi. Krivični zakonik, međutim, propisuje da se učinilac neće kazniti za uvredu, ako je uvredljive navode izneo u vršenju novinarskog poziva u odbrani nekog prava ili zaštiti opravdanih interesa, o čemu je ovde nesumnjivo bio slučaj, ako se iz načina izražavanja ili iz drugih okolnosti vidi da to nije učinio u nameri omalovažavanja. Kako god bilo, o slučajevima zlostavljanja dece je i inače teško pisati, posebno uzimajući u obzir zahteve Zakona o javnom informisanju da se maloletnik ne učini prepoznatljivim u informaciji koja je podesna da povredi njegovo pravo ili interes. Presude kao što je ova, izrečena Milijani Stojanović, novinarki iz Paraćina, nesumnjivo mogu i dodatno da utiču na jačanje autocenzure u medijima i izbegavanje tema koje imaju veze, ne samo sa zlostavljanjem dece, nego, i generalno, sa preispitivanjem društvene reakcije, kao i reakcije nadležnih, na slučajeve zlostavljanja dece.